

דף למנחה

ספר ירמיהו פרקים י"א - ט"ו

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

פרק י"א - הפרת הברית והתנכלות לירמיהו

פרק י"ב - קינה על נטישת הנחלה

פרק י"ג - אזור הפשתן ומשל הנבל

פרק י"ד - נבואה בימי הבצורות

פרק ט"ו - תגובת ה' לבקשת ישועה

לימוד מעמיק

חווית הנבואה של ירמיהו

אחד המאפיינים הייחודיים לנבואת ירמיהו הוא מעורבותו האישית בנבואותיו. פעמים רבות בתוך נבואותיו מושחלות התייחסויות אישיות שלו לנבואה ולמתרחש סביבו, הכוללות תפילה או בכי, ותלונה אל מול תקווה. ישנם הרואים בכך את הסיבה לחזרה הרבה יחסית בנבואותיו על הביטוי 'נאום ה' או 'אמר ה', כהבהרה חשובה במקומות רלוונטיים, על כך שאלו הם דברי ה' ולא דבריו האישיים של ירמיהו. (שמעו על כך עוד ב**פוסט מאת דוד נתיב**). השבוע נתמקד בקטעים אלו, המשובצים לאורך הספר ומציגים בפנינו את ההתמודדות של ירמיהו אל מול העם, אל מול ה' ואל מול עצמו.

חלק א - בין ירמיהו לעם

ירמיהו יועד לנבא על העם חורבן, אך אין זה אומר שהוא מעוניין בחורבן הזה. אין הוא נביא זעם קר, המרוחק ממושא נבואותיו. הוא חי בתוך העם, והוא רוצה בתיקונם ובהצלחתם. מגילת איכה, אותה הוא כתב לאחר החורבן, מלאה בתיאורי בכיו וקינתו על עם ה' ועל ירושלים. אך ירמיהו לא קונן על החורבן רק לאחר הגעתו, אלא כבר בזמן שניבא עליו הוא זעק ובכה וקונן על מצבו המדרדר של העם, פיזית ורוחנית. לאחר נבואה נוקבת על רעתם ואדישותם של יושבי ירושלים, שמביאים על עצמם רעה ואינם פוקחים עיניהם לכך, פותח ירמיהו בקינה: **מְבַלְיָגִיתִי עָלַי יְגֹזְעֵלִי לִפְנֵי דְיָ: ... עַל־שֶׁבַר בַּת־עַמִּי הַשְּׁבַרְתִּי קִדְרֹתַי שְׁמֵהּ הַחֲזֹקְתִּנִּי: ... מִי־יִתֶּן רֹאשִׁי מִסֵּוְעֵינִי מְקוֹר דְּמָעָה וְאֶבְכָּה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶת חֲלָלִי בַת־עַמִּי: מִי־יִתֶּנְנִי בַּמִּדְבָּר מְלוֹן אֲדָחִים וְאֶעֱזָבָה אֶת־עַמִּי וְאֶלְכָה מֵאֶתֶם כִּי כָלֶם מְנַאֲפִים עֲצַרְתִּי בְגָדִים (ח', יח - ט', א). השבר שמנבא ירמיהו לעם ישראל גורם לו למועקה, והוא רק מייחל שיהיה בו הכח לבכות עד אין קץ. הרעות שרואה ירמיהו סביבו לא מבעיסות אותו כמו שהן מעציבות אותו - מדוע העם לא מקשיב? מדוע אין הוא מתעורר לתקן דרכיו ולהציל את עצמו?**

כמה פעמים במהלך הפרקים הללו מחפש ירמיהו אחר אנשים צדיקים בתוך העיר, במטרה להצילה בזכותם, או מחפש סנגוריה אחרת על העם שתתרחץ את מעשיהם. בפרק י"ד מאשים ירמיהו את נביאי השקר המטעים את העם: **וְאָמַר אֲהָהּ אֶ-דְיָ ה' הִנֵּה הִנְבְּאִים אֲמָרִים לָהֶם לֹא־תִרְאוּ חָרֵב וְרַעֵב לֹא־יִהְיֶה לָכֶם כִּי־שָׁלוֹם אָמַת אֲתָן לָכֶם בְּמִקוֹם הַזֶּה (י"ד, יג), ובפרק ה', אל מול קריאתו של ה': שׁוּטְטוּ בְּחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם וְדַאֲרָנָא וְדַעוּ וּבְקִשׁוּ בְּרַחֲבוֹתֶיהָ אִסְתַּמְצְאוּ אִישׁ אִס-**

יש עשה משפט מבקש אמונה ואסלח לה (ה', א), מנסה ירמיהו לתרץ שרעתם נובעת רק מחוסר ידיעה וחינוך: ואני אמרתי אך דלים הם נואלו כי לא ידעו דרך ה' משפט א-להיהם (ה', ד).

אולם, כאשר הוא מבקש להוכיח זאת, הוא מתאכזב אפילו מהאנשים הגדולים - אנשי התורה יודעי ה': אלכה ללי אלה הגדלים ואדברה אותם כי המה ידעו דרך ה' משפט א-להיהם אך המה יחדו שברו על נתקו מוסרות (ה', ה). כך גם מקונן ירמיהו בהמשך: הקשבתי ואשמע לואיכן ידברו איז איש נחם על-רעתו לאמר מה עשיתי כלה שב במרוצתם פסוס שוטף במלחמה (ח', ו). למרות שהוא מקשיב ומחפש, לא מוצא ירמיהו אדם שבוחן את דרכו ותוהה על מעשיו במטרה לתקנם.

בשלב מסוים מבחיר ה' לירמיהו, שאל לו להמשיך ולהתפלל בעד העם: ואמרה אליתפלל בעד העם הזה ואלתשא בעדם רנה ותפלה כי אינני שמע בעת קראם אלי בעד רעתם (י"א, יד). ה' מבחיר לו שהם כבר אינם ראויים לרחמים, אך מאמירה זו אנו גם למדים, שלמרות שירמיהו רואה שמצבו הרוחני של העם גרוע ביותר, בכל זאת הוא מתפלל בעדם, מבקש עליהם רחמים, וממשיך לרצות בטובתם.

למרות שירמיהו רוצה בטובת העם, הם אינם מבינים זאת ומתייחסים אליו כשונא. ה' מגלה לירמיהו את מחשבותיהם הכמוסות של האנשים החיים סביבו, וחושף את לבם הרע: וה' הודיעני ואדעה אז הראיתיני מעלליהם: ואני כבבש אלוף יוכל לטבוח ולא ידעתי כי עלי חשבו מחשבות נשחיתות עין בלחמו ונברתנו מארץ חיים ושמו לא יזכר עוד (י"א, יח-יט). מאחורי גבו של ירמיהו החלו האנשים לתכנן נגדו מזימות להפילו ולהרגו בגלל נבואותיו הקשות. פעמים רבות עוד ירדפו את ירמיהו על נבואותיו, יזרקוהו לבור ולבית הכלא, ויענוהו בחצר המטרה; ומתברר שמדובר אפילו באנשים הקרובים ביותר לירמיהו - אנשי עירו ענתות: כה אמר ה' על-אנשי ענתות המבקשים את-נפשך לאמר לא תנבא בשם ה' ולא תמות בידנו (י"א, כא). תגלית זו מכניסה את ירמיהו למתח נפשי, בין תקוותו ונסיונותיו הרבים להציל את העם, לבין הקושי האישי, וההבנה כי העם מביא על עצמו את גזר הדין המגיע לו. במקרה הזה גוברת בו תחושת העלבון והוא דורש מה' נקמה: וה' צבאות שפט צדק בחן כליות ולב אראה נקמתך מהם כי אליך גליתי את-דיבי (י"א, כ).

המתח הזה ממשיך ללוות את ירמיהו לכל אורך הספר. פעמים שהוא ימשיך להתפלל ולסגור (כבימי הבצורת, פרק י"ד) ופעמים שיקרא לה' שיצילהו מאנשי ריבו ויתן להם גמולם בראשם (י"ז, יח; כ"ב, יב) ירמיהו אף מוסיף לטענותיו כנגד העם את כפיות הטובה שלהם בכך שהם רוצים לפגוע באדם אשר מסור להם, מתפלל בעדם ומסגור עליהם: הישלים תחת-טובה רעה כי-כרו שוחה לנפשי זכר עמדי לפניך לדבר עליהם טובה להשיב את-חמתך מהם: שמעו על כך בפוסט מאת ד"ר יושי פרג'ון, ובפוסט מאת דוד נתיב.

זוית אישית:

כדי להבין מעט ממה שעובר על ירמיהו, ניתן לחשוב על עצמנו כהורים/כמחנכים. בסיטואציות רבות קורה למחנך שלמרות השקעתו הרבה בחניכיו, אהבתו אליהם ורצונו בהצלחתם - נתפס הוא בעיניהם כאויב החפץ רעתם, בשל ידו הקשה והגבולות שהוא מציב. האם אתם יכולים להזכר במקרה כזה? כיצד הרגשתם? כיצד הייתם מתמודדים עם התופעה לטווח הרחוק?

חשבו גם על הצד השני: האם קרה לכם שנפגעתם מביקורת שניתנה מאדם קרוב? כיצד ניתן להשתפר בקבלת ביקורת מתוך הערכת הכוונה הטובה של המבקר?

חלק ב - חווית הנבואה

סבלו של ירמיהו אינו מסתכם ברדיפות שהוא חווה מצד העם. נבואתו עצמה מכבידה עליו - רגשית ומעשית. שליחותו של ירמיהו מותירה אותו בודד. הוא אינו מסוגל לשמוח ולבלות בחברת האנשים בעם - לא רק מפני רעתם, אלא מעוצמת התסכול והזעם שממלאים אותו יום יום עם נבואתו: **לֹא יִשְׁבְּתִי בְּסוּד־מִשְׁחָקִים וְאֶעֱלֶה מִפְּנֵי יָדְךָ בְּדָד יִשְׁבְּתִי כִּי־זַעַם מִלְּאֲתָנִי (ט"ו, יז).** נוסף על בדידותו החברתית, ה' צווה על ירמיהו להמחיש לעם את משמעותו של החורבן הקרב, על ידי שלא ישא אשה ולא יוליד בנים. נבואת החורבן אמינה ומוחשית יותר מפי אדם שנמנע מהקמת משפחה מתוך ידיעה שסופה יהיה כליה אכזרית: **וַיְהִי דְבַר־ה' אֵלַי לֵאמֹר: לֹא־תִקַּח לְךָ אִשָּׁה וְלֹא־יִהְיוּ לְךָ בָּנִים וּבָנוֹת בְּמִקוֹם הַזֶּה: כִּי־כֹה אָמַר ה' עַל־הַבָּנִים וְעַל־הַבָּנוֹת הַיּוֹלְדִים בְּמִקוֹם הַזֶּה וְעַל־אֲמֹתֵם הַיּוֹלְדוֹת אוֹתָם וְעַל־אֲבוֹתָם הַמְּוֹלְדִים אוֹתָם בְּאֶרֶץ הַזֹּאת: מִמּוֹתֵי תַחְלָאִים יָמָתוּ לֹא יִסְפְּדוּ וְלֹא יִקְבְּרוּ לְדָמְנָן עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה יִהְיוּ וּבַחֲרָב וּבַרְעָב יִכְלוּ וְהָיְתָה נִבְלַתָם לְמֵאֶכֶל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבְהֵמַת הָאָרֶץ (ט"ז, א-ד).** אחרי ציווי זה, לירמיהו לא נותר כי אם לשבת בודד עם כאבו ונבואותיו. ראו עוד ב**פוסט מאת דוד נתיב**.

בנוסף לבדידות שנגזרה על ירמיהו, גם נבואותיו קשות עבורו. אין הוא מעוניין בהתגשמות הנבואות הללו, המנבאות הרס ושמד לכל עמו, והוא היה מעדיף להימנע מהן לגמרי. רגשותיו הקשים, הרדיפות של העם ותוכן נבואותיו, מביאים את ירמיהו עד כדי ניסיון 'לכבוש את נבואתו' ולא למלא את השליחות שלו. ירמיהו מעיד בעצמו על רצונו זה, אך הוא מתאר כיצד הדבר בלתי אפשרי: **פְּתִיתֵנִי ה' וְאֶפְתֵּחַ חֻזְקֵנִי וְתוֹכַל הִיִּיתִי לְשֹׁחֵק בְּלִי־הַיּוֹם בְּלֹא לַעֲגָב לִי: כִּי־מֵדִי אֲדַבֵּר אֲזַעַק חֲמָס וְשׂוֹד אֶקְרָא כִּי־הָיָה דְבַר־ה' לִי לְחֲרָפָה וּלְקֹלֶם בְּלִי־הַיּוֹם: וְאֶמְרֵתִי לֹא־אֲזַכְּרֶנּוּ וְלֹא־אֲדַבֵּר עוֹד בְּשִׁמּוֹ וְהָיָה בְּלִבִּי כַּאֲשֶׁר בְּעֵרַת עֶצֶר בְּעֶצְמוֹתַי וְנִלְאִיתִי כַּלָּב לֹא אוֹכֵל (כ', ז-ט).** ירמיהו טוען כי ה' כאילו 'מפתהו' ומתחזק עליו למלא את השליחות. תוך כדי דבריו זועק ירמיהו 'חמס ושד', כאדם המנסה להכריז שהוא נאנס לעשות דברים בעל כורחו. כאשר הוא מנסה להימנע מן הנבואה לחלוטין, הוא מתאר את דבר ה' בתוכו כאש בוערת שלא ניתן להכילה עצורה בעצמותו ודורשת להתפרץ ולהישמע לאזני העם. תיאורי נבואה כאלה ייחודיים לירמיהו, ונותנים לנו הצצה לעולמו הפנימי של הנביא ולאופן בו פועלת עליו הנבואה. לא בטוח כי היה זה כך אצל כל נביא ונביא, אך ירמיהו נבחר לנבואה מבטן, בעל כורחו, והנבואה הופכת לחלק מהותי ממנו, עד שאיננו יכול להתנגד לה. שמעו עוד ב**פוסט מאת ד"ר יושי פרגון** וב**פוסט מאת הרב ד"ר בני לאו**.

כאשר ירמיהו חש כי הוא לא מסוגל להכיל את הסתירה הפנימית הזו, הוא מקלל את חייו ומצר על עצם לידתו: **אוֹיְלֵי אֲמִי כִּי יִלְדֵתֵנִי אִישׁ רֵיב וְאִישׁ מְדוֹן לְכָל־הָאָרֶץ לֹא־נִשְׁתִּיתִי וְלֹא־נִשְׁרַבִּי בְּלֹא מִקְלָלוֹנִי (ט"ו, י): אַרְוֹר הַיּוֹם אֲשֶׁר יִלְדֵתִי בּוֹ יוֹם אֲשֶׁר־יִלְדֵתֵנִי אֲמִי אֶל־יְהִי בְרוּךְ (כ', יד).** ירמיהו מגיע למצב כל כך קשה, עד שכמו איוב בשעתו, הוא מקלל את יום לידתו ומצטער על כך שלא מת כבר אז. בתוך פרץ היגון הוא אף מקלל את האיש שנכח בלידה, והלך ובישר לאביו כאילו זהו יום שמחה, בלי לדעת את התפקיד שהילד הזה ימלא בבגרותו: **אַרְוֹר הַיּוֹם אֲשֶׁר בִּשְׂרָאתִי־אֲבִי לְאִמּוֹ יִלְדֵ־לְךָ בֶן וְכֹר שִׂמְחַת שִׂמְחָהוּ: וְהָיָה הָאִישׁ הַהוּא בְּעָרִים אֲשֶׁר־הִפֵּךְ ה' וְלֹא נָחַס וְשָׁמַע וְעָקָה בְּבִקְרָה וְתִרְוַעָה בְּעֵת צְהָרִים: אֲשֶׁר לֹא־מוֹתֵנִי מִרְחֹס וְהָיְתָה־לִּי אֲמִי קִבְרִי וְרַחֲמָה הָרַת עוֹלָם: לְמָה זֶה מִרְחֹס יִצְאָתִי לְרֵאוֹת עָמָל וְיִגְזוֹן וְיִכְלוּ בְּבִשְׂתַת יָמַי (כ', טו-יח).** על מנת להסביר את קללתו של ירמיהו לאדם תמים, הציע הרד"ק כי אותו אדם היה פשחור בן אמו, שרגע לפני כן עינה את ירמיהו במהפכת:

רד"ק פרק כ', פסוק טו

ארור האיש אשר בשר את אבי - ואע"פ שהיה מקלל ממרירות נפשו, יש לתמוה: איך היה מקלל המבשר?! כי אם היה בחיים - תשיגנו קללה, ואולי היה איש טוב המבשר, והיה לירמיהו עון בקללו אותו?! ואומרים, כי נודע לו כי פשחור בן אמו היה המבשר.

לעומתו, טוען ר' יוסף כספי כי מדובר פשוט במטבע לשון מקובל, שאינו מכוון לקללה אמיתית על איש תמים:

ר' יוסף כספי כ', טו

ארור היום וגו', ארור האיש וגו' - כן היה מנהגם לומר.

ראו עוד ב**פירוש דעת מקרא**, וב**פוסט מאת הרב דוד מנחם**.

קשייו וכאבו של ירמיהו מביאים אותו לא פעם לקרא לה' לעזרה, להתפלל אליו לא רק בעבור העם, אלא גם בעבור עצמו, שיקל מעליו סבלו ויושיעהו ממרירות חייו. קריאה כזו מתוארת בפרק י"ז, רגע לאחר שירמיהו מנבא על מעלת הביטחון בה', הוא מקיים זאת בעצמו ומתפלל לישועה פרטית: **רְפְּאֵנִי ה' וְאַרְפָּא הוֹשִׁיעֵנִי וְאוֹשֶׁעָה כִּי תִהְלֹתִי אִתָּה... אֶל־תִּהְיֶה־לִּי לְמַחְתָּה מִחֶסֶד אִתָּה בְּיוֹם רָעָה** (י"ז, יד-יז) (ראו ב**פרשנים השונים** כיצד ניתן לפרש את ה'רפואה' אותה מבקש ירמיהו). למרות שלכאורה יכול היה ירמיהו 'להאשים' חלילה את ה' במצבו וברעתו, אין הוא עושה זאת. הוא מקפיד לבטא את כעסו ותסכולו כלפי העם או כלפי מציאות חייו, ובה' הוא מוצא מבטח, ישועה ונחמה. עד כדי כך, שבאמצעותה של התמרמרותו הכללית על הולדתו בפרק כ', הוא משחיל פסוקי שירה והודיה לה': **וְהִ' אוֹתִי כְּגִבּוֹר עֲרִיץ עַל־יָדַי יִבְשְׁלוּ וְלֹא יִכְלוּ בְּשׁוֹ מְאֹד כִּי־לֹא הִשְׁכִּילוּ כְּלִמַּת עוֹלָם לֹא תִשְׁכַּח: וְהִ' צְבָאוֹת בַּחַן צִדִּיק רֹאֶה כְּלִיּוֹת וְלֵב אֲרָאָה נִקְמָתְךָ מִהֶם כִּי אֲלִיךָ גְּלִיתִי אֶת־רִיבֵי: שִׁירֵי לֹה' הִלְלוּ אֶת־ה' כִּי הִצִּיל אֶת־נַפְשִׁי אֶבְיוֹן מִיַּד מְרַעִים** (כ', יא-יג).

תחושותיו משובצות בספר בערבוביה, שלא בהכרח בסדר מסוים, לעתים אף ללא הקשר מתאים ובאמצע דברי זעם.

שאלה למחשבה

חשבו, כיצד היה נראה ספר ירמיהו לולא קריאות הביניים הללו? האם המשמעות הייתה דומה אם תחושותיו וחוויותיו של ירמיהו היו מרוכזות בפרק נפרד?

בפשטות, נראה כי דבר זה נובע ממורכבות התחושות של ירמיהו בעצמו. ירמיהו קרוע בין אהבתו לעמו לבין קנאתו לא-להיו, סובל יסורים על דבריו, אך אינו מסוגל להמנע מהם. מתוך כך, באמצען של הנבואות, אולי אף באמצע הקראתן לברוך בן נריה, מתפרץ ירמיהו בדברי שבר ובתפילות. נוסף על כך, הדברים הללו משובצים בתוך תוכן של הנבואות, כאותה קריאת 'חמס ושד' שקורא אדם כשהוא עושה מעשה לאונסו, בזעקה שמטרתה להבהיר לסובבים כי משהו כאן לא בסדר. כך גם קוראי נבואות ירמיהו לא יכולים לעמוד מנגד ולקראם בשוויון נפש. הספר מציג בפנינו לא רק מידע נבואי על החורבן והתקופה שקדמה לו, אלא חוויה שלמה של מאורעות, נבואות ורגשות, שניצבת בלב הקוראים.

חלק ג - הנביא כמשל לה' ולישראל

עד כה התמקדנו בירמיהו ובתחושותיו. אמנם, לעתים הנבואה זורמת בין דברי ירמיהו לדברי ה', או בין זעקה של תפילה אישית למענה ציבורי, באופן שמרמז על משמעות נוספת. נראה כי חוויותיו ותחושותיו של ירמיהו מהוות מעין משל למה שעובר על ה' ועל העם בתהליך החורבן.

מצד אחד, ירמיהו עומד כמשל לעם ישראל. רגע אחרי שאומר ה' **אֶמְלֶלָה יְלִדְתִּי הַשְּׂבָעָה** על עם ישראל, מובאת זעקת ירמיהו: **אוֹיְלֵי אֲמִי כִּי יְלִדְתִּנִּי!** (ט"ו, ט"ו), וקצת אחר כך, דורש ה' מירמיהו שלא לשאת נשים ולהוליד ילדים (ט"ז, א). הנביא משמש כאן כמיצג של העם, כסמל למצבם הקשה, וסבלותם מתמצים אל תוך חייו. אף המענה שהוא מקבל מה' לתפילתו כאן נאמר בלשון שיכולה להשתמע כמענה נחמה לישראל: **לֵכֵן כֹּה־אָמַר ה' אֱסִי־תָשׁוּב וְאִשְׁיבְךָ לִפְנֵי תַעֲמֹד וְאִסִּיתוּצִיא יָקָר מִזֹּלָל כִּפִּי תִהְיֶה... כִּי־אֶתְּךָ אֲנִי לְהוֹשִׁיעַךָ וְלְהִצִּילְךָ נְאֻם־ה':... וְהִצִּילְתִּיךָ מִיַּד רָעִים וּפְדִיתִיךָ מִכַּף עֲרִיצִים** (ט"ו, יט-בא). הקריאה הראשונית של הקטע הזה נשמעת כמכוונת לירמיהו, ואכן, ה' מזכיר שם גם את 'העם הזה' ואת עמידת ירמיהו כ'חומה בצורה' מולם. עם זאת, נוסח הדברים מזכיר נבואות נחמה לישראל המזמינות את ישראל לעשות תשובה, ומבטיחות כי ה' תמיד עמם להושיעם: **אִם תִּשׁוּב יִשְׂרָאֵל נְאֻם ה' אֱלֹהֵי תְּשׁוּב וְאִם תִּסָּדֵר שְׂקוּצֵיךָ מִפְּנֵי וְלֹא תִגִּיד (ירמיהו ד', א), וְאֶתְּךָ אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב נְאֻם ה'... כִּי אֶתְּךָ אֲנִי נְאֻם ה' לְהוֹשִׁיעַךָ** (ל', יא-י).

אם נרחיב את ההשוואה הזו נראה כי דרך תחושותיו מעביר ירמיהו גם את חוויות העם בחורבן. חייו של ירמיהו מהווים מעין מעשה סמלי הממחיש את חוויית החורבן העומדת לפתחם של ישראל, ותפילותיו משקפות את התפילות הראויות לעם, ואת התלות שראוי כי יפתחו בה' ובישועתו.

מצד שני, ירמיהו עומד כמשל למקומו של ה' בסיפור החורבן. באותה נבואה בה מתוודע ירמיהו למחשבותיהם הרעות של אנשי ענתות, לאחר שהוא מגיע למסקנה: **כִּי גַם־אֶחְיֶיךָ וּבֵית־אָבִיךָ גַם־הִמָּה בְּגָדוּ בְךָ (י"ב, ו),** הוא מתאר כיצד עזב את ביתו ואת נחלתו, המהווים לו לרועץ: **עֲזַבְתִּי אֶת־בַּיִתִּי נְטִשְׁתִּי אֶת־נַחֲלָתִי נָתַתִּי אֶת־יְדֹדוֹת נַפְשִׁי בְּכַף אִבְיָהּ: ... הִיָּתְהִלִּי נַחֲלָתִי בְּאֶרֶץ בְּיַעַר נְתָנָה עָלַי בְּקוֹלָהּ עַל־כֵּן שָׁנְאַתִּיהָ (י"ב, ז-ח).** אמנם ברגע הראשון נשמע כי אלו דברי ירמיהו, הממשיכים את קינתו האישית על בגידת רעיו ובית אביו. אך בהמשך מתברר כי אלו גם דברי ה' המלין על ישראל נחלתו, רוצה להתרחק מהם, שולח בהם את חרבו וחרונו וקורא לחית השדה לאכל תבואתם: **הַעֲשֵׂי צְבוּעַ נַחֲלָתִי לִי הַעֲשֵׂי סָבִיב עָלַיָּהּ לְכוּ אֲסֹפוּ פְלִיחִית הַשָּׂדֶה הַתְּיֹוֹ לְאֹכְלָהּ: ... רַעִים רַבִּים שָׁחֲתוּ כְרָמִי בְּסָסוּ אֶת־חֲלֻקְתִּי נָתַנּוּ אֶת־חֲלֻקַּת חֲמֻדָּתִי לְמַדְבָּר שָׁמָּה: ... עַל־פְּלִשְׁתִּים בְּמִדְבָּר בָּאוּ שָׂדֵים כִּי חָרַב לָהֶם אֹכְלָה מְקַצֵּה־אֶרֶץ וְעַד־קֶצֶה הָאֶרֶץ אֵין שְׁלוֹם לְכָל־בָּשָׂר: זָרְעוּ חֲטָיִים וְקִצְרִים קָצְרוּ נָחְלוֹ לֹא יִעֲלוּ וּבָשׂוּ מִתְּבוּאָתֵיכֶם מִחֲרוֹן אֶף־ה' (י"ב, ט-יג).**

מרצף הפסוקים יוצא, כי מקורביו הבוגדניים של ירמיהו מהווים מעין משל לבגידתם של ישראל בה'. כבר בפתיחת נבואותיו מגדיר ירמיהו כי ישראל הם 'ראשית תבואתה' של ה', פירות נחלתו (ב', ג). המשל מתעצם כאשר ה' בוחר לעזוב את נחלתו ולהתרחק מישראל, ומבקש את רעתם בתמורה לרעה שגמלו אותו.

הקדמת הנבואה עם תחושותיו של ירמיהו כלפי אנשי נחלתו, המעודדים הזדהות והבנה, עוזרת לנו להזדהות לאחר מכן גם עם 'תחושותיו' כביכול של ה' כלפי מעשי ישראל. דבר זה עולה בקנה אחד עם הנבואה הצמודה לזו, גם שם מהווה ירמיהו משל לה', כאשר הוא מדגים את הקשר שלו לעם בעזרת קשר של אזור פשתן למתניו: **כִּי כַּאֲשֶׁר יִדְבַק הָאֲזוּר אֶל־מְתַנֵּי־אִישׁ בֵּן הַדְּבָקָתִי אֵלַי אֶת־קַלְבַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאֶת־קַלְבַּיִת יְהוּדָה נֶאֱסָה' לְהִיּוֹת לִי לְעָם וְלִשְׂם וְלִתְהַלָּה וְלִתְפָאֶרֶת וְלֹא שָׁמְעוּ (י"ג, יא).** ראו עוד ב**פוסט מאת הרב אביה הכהן**.

גם תפילותיו וקינותיו של ירמיהו, יכולות לא אחת להיקרא כדבר ה' המבכה על בניו ועל עמו שהגיעו עד כדי כך. באופן מפורש מופיעה קינה כזו בנבואה על הבצורת, שם מצווה ה' את ירמיהו על דברי בכי וזעקה שישמעו כבאים מפי ירמיהו, אך מקורם הוא ה': **וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה תַרְדְּנָה עֵינֵי דַמְעָה לִילָה וְיִזְמַס וְאֶל־תְּדַמְיָנָה כִּי שָׁבַר גְּדוֹל נִשְׁבְּרָה בְּתוֹלַת בֵּית־עַמִּי מִכָּה נַחֲלָה מְאֹד (י"ד, יז).**

גם ה' בעצמו, אם כן, נע כביכול על אותו הציר שראינו בזעיר אנפין אצל ירמיהו. אין הוא מעוניין בחורבנם של ישראל, מקווה הוא לתשובתם ולהצלחתם, ובוכה מרה על שברונם. עם זאת - אין הוא מסוגל להתעלם מכפיות הטובה ומרע מעלליהם והוא נאלץ להענישם ולהתרחק מהם. הכרת תחושותיו של ירמיהו והצגתם בתוך רצף הנבואות, היא בעצמה מעין נבואה, המתארת את חווית החורבן כפי שמשתקפת בעיני ה' יתברך, ומאפשרת להזדהות ואף לקבל את חומרת הדין שבסופו של דבר בא עלינו מאתו.

סיכום

תוך כדי נבואותיו, משתף אותנו ירמיהו בתחושותיו, בתפילותיו ובסבלו. הנביא איננו חפץ ברעת העם. להפך - הוא מתפלל בעדם ומסנגר עליהם, אך בה בעת עליו לבשר על חורבנם. זו שליחותו מאת ה', שאין לו אפשרות להתחמק ממנה, ומטרת השליחות היא לאפשר להם תיקון ושינוי. למרות כוונותיו הטובות והשתדלותו בעד העם, נרדף ירמיהו על דבריו, ובסבלו נקרע בין רצונו בטובת עמו לבין ייחוליו לרעת צריו. בדידותו וכאבו מביאים אותו לקלל את חייו ואף לנסות ולכבוש את נבואתו, אך ללא הועיל, וכל שנותר לו לבסוף הוא לייחל לא-להיו לישועה. שיבוצן של התחושות האישיות של ירמיהו בתוך נבואותיו מאפשר לנו כקוראים לחוש את החורבן הקרב ולהרגיש את הקושי של נביא הפורענות. בנוסף, חוויותיו של הנביא משמשות גם כמשל ליחסיו של עם ישראל עם ה', ולצערנו של ה' בעצמו על הבאת החורבן.

להרחבה

[מתן על הפרק - דף לימוד לפרקים י"א-י"ב](#)

[מתן על הפרק - דף לימוד לפרקים י"ג-י"ד](#)

[מתן על הפרק - דף לימוד לפרקים טו-טז](#)

[שיעור של ד"ר חגי משגב: ירמיהו מול אנשי דורו](#)

[שיעור של הרב יובל שרלו: עולמו הפנימי של הנביא](#)

[שיעור של הרב ד"ר תמיר גרנות: הנביא בתוך עמו - אמונה, אמן ומאבקים](#)

[מאמריו של הרב דוד סבתו על הפן האישי בנבואות ירמיהו - חלק א', חלק ב', חלק ג'](#)

הקדמה לקראת השבוע הבא

בשבוע הבא נעסוק במשל כלי החרס, ובסיכוי לתשובה ולשינוי הגזירה.